

RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi/RUSUH Uşak University the Journal of
Faculty of Islamic Sciences

ISSN: 2791-7398

Haziran/June 2024, 4 (1): 26-47

rusuhdergisi@usak.edu.tr

Etkili Karakter Eğitimi İlkeleri (Amerika Birleşik Devletleri Örneği)

Principles of Effective Character Education (United States of America)

Merve Erol

Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Anabilim Dalı
PhD Student, Dokuz Eylul University, Enstitute of Social Sciences, Department of Religious Education

İzmir, Turkey

merve.erol@ogr.deu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-7289-489X>

Şükrü Keyifli

Prof. Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Professor, Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Islamic Studies, Department of Religious Education

Burdur, Turkey

keyiflisukru@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4605-5205>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Received: 13.12.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 21.06.2024

Yayın Tarihi/Published: 30.06.2024

Cilt/Volume: 4

Sayı/Issue: 1

Sayfa/Pages: 26-47

Atıf/Cite as: Erol, Merve-Keyifli, Şükrü. "Etkili Karakter Eğitimi İlkeleri (Amerika Birleşik Devletleri Örneği) [Principles of Effective Character Education (United States of America)]". *Rusuh Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi - Rusuh Uşak University the Journal of Faculty of Islamic Sciences* 4/1 (Haziran 2024):26-47

İntihal/Statement of Publication Ethics: Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, Turnitin kullanılarak benzerlik raporu alınmış ve araştırma/yayın etiğine uygunluğu onaylanmıştır. /This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using Turnitin, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright: 2024 by Uşak University, Faculty of Islamic Sciences, Uşak, Turkey

ETKİLİ KARAKTER EĞİTİMİ İLKELERİ (AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ÖRNEĞİ)***Öz**

Bu çalışma ile Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmakta olan karakter eğitimi programları bilimsel temelli ve kanıta dayalı etkinlik stratejileri açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı, okullarda verilen karakter eğitiminin etkili olabilmesi için gerekli olan unsurların belirlenmesi ve önerilen stratejilerin ortaya konulmasıdır. Karakter eğitimi kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. ABD'de uygulanan karakter eğitimi programlarının incelenmesi, bu programların bilimsel dayanaklara sahip olması, etkililiklerinin kanıta dayalı olması ve evrensel değerleri temsil etmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş olup çalışmada öncelikli olarak karakter eğitiminin tanımı, amacı ve hedefleri üzerinde durulmuştur. Amerika'daki uygulamalar incelenerek etkili bir karakter eğitimi için stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen karakter eğitimi programlarında öğrencilerin öncelikle iyiyi "bilen", iyiyi "hisseden" ve iyiyi "uygulayan" bireyler olmalarının hedeflendiği görülmektedir. Öğrencilerin kazandırılmak istenen karakter özelliklerini içselleştirebilmeleri için, değerlerin sınıf ortamında sadece sözel olarak aktarılmasının yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Günümüzde, etkili bir karakter eğitimi için sosyal-duygusal, bilişsel ve davranışsal açıdan kapsayıcı bir aktarımın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, başarılı bir uygulama için okullarda ortak bir vizyon ve misyon oluşturulması, öğretmen eğitimi ve desteğinin sağlanması, kapsamlı bir müfredat geliştirilmesi, çeşitli öğretim yöntemlerinin kullanılması, ebeveynlerin ve toplumun sürece dahil edilmesi ve olumlu bir okul ikliminin oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara dayanarak, Türkiye'de yapılacak olan karakter eğitimi çalışmaları için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karakter, Karakter Eğitimi, Amerika Birleşik Devletleri'nde Karakter Eğitimi

PRINCIPLES OF EFFECTIVE CHARACTER EDUCATION (UNITED STATES OF AMERICA)**Abstract**

This study examines character education programs implemented in the United States, focusing on their evidence-based effectiveness strategies. The study aims to identify the necessary components for effective character education in schools and to propose relevant strategies. The term of character education first emerged in the United States. Therefore, examining the character education programs implemented in the USA is significant due to their scientific basis, evidence-based effectiveness, and representation of universal values. This research was conducted using document analysis methodology, with an emphasis on the definition, purpose, and objectives of character education. By analyzing practices in the United States, the study aims to identify strategies for effective character education. The reviewed programs indicate that students are intended to be individuals who "know" the good, "feel" the good, and "apply" the good. It has been demonstrated that merely conveying values verbally in the classroom is insufficient for students to internalize the desired character traits. Currently, there is an emphasis on the necessity of a comprehensive transmission of values that encompasses social-emotional, cognitive, and behavioral aspects for effective character education. Moreover, for successful implementation, it is essential to establish a shared vision and mission in schools, provide teacher training and support, develop a comprehensive curriculum, utilize various teaching methods, involve parents and the community in the process, and foster a positive school climate. Based on the findings of this study, recommendations have been made for future character education initiatives in Turkey.

Keywords: Character; Character Education, Character Education Programs in United States of America

* Bu makale Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak Merve Erol tarafından hazırlanan "Amerika Birleşik Devletleri'nde Karakter Eğitimi Uygulamaları: Kaliforniya Örneği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri'nde çocukları ve gençleri değerlerine bağlı olarak eğitmek, yüzyıllar boyu eğitimin gizli amaçlarından biri olmuştur.¹ Karakter eğitimi kavramı ilk olarak 1860'lı yıllarda ABD'de ortaya çıkmıştır ve günümüz karakter eğitimi uygulamaları Amerikan tecrübesini yansıtmaktadır. Karakter eğitimi, yetişen yeni nesle saygı, sorumluluk, dürüstlük, adalet, sadakat, güvenilirlik gibi temel insani değerleri kazandırma, bu gibi değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve bunları davranışa dönüştürme konusunda bireylere yardımcı olma gayretini hedeflemektedir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi ise aile, toplum ve okulun temel görevidir.²

Öğrencilerin yıl içerisinde yüz seksen günden fazla bir süreyi, gün içerisinde de genellikle yedi ila on saat arasında bir zamanı okulda geçirdikleri düşünüldüğünde, okulun öğrencilerin karakter, sosyal ve ahlaki gelişimleri üzerindeki etkisi kaçınılmaz hale gelmektedir. Huffman, okullarda karakter eğitimi programlarının oluşturulması ve uygulanması için üç neden ileri sürmektedir. Birincisi, tam anlamıyla insan olabilmemiz için iyi bir karaktere ihtiyacımızın olmasıdır. İnsan olgunluğunun ayırt edici özelliklerinden ikisi olan çalışabilme ve sevebilme yeteneği için zihin, kalp ve irade gücüne, iyi muhakeme, dürüstlük, empati, şefkat, sebat ve öz disiplin gibi niteliklere ihtiyaç duyulmaktadır. İkinci amaç, iyi okullara sahip olmak için karakter eğitime duyulan ihtiyaç üzerinedir. Nitekim, okullar ancak uygar, özenli ve amaçlı topluluklar olduğunda öğretme ve öğrenmeye elverişli hale gelmektedir. Üçüncü amaç ise karakter eğitiminin ahlaki bir toplumun inşa sürecinde hayati öneme sahip olduğuna dairdir.³

Lickona'ya göre, ailenin dağılması, çocukların evde öğrenemediği değerlerin okullarda öğretilmesi ihtiyacı ve bozulmuş ergen davranışları gibi toplumsal sorunlar derin köklere sahiptir ve sistematik çözümler gerektirmektedir. Bireylerin zihinlerinde, kalplerinde ve ruhlarında erdem olmaması durumunda erdemli bir toplumun inşa edilmesinin zor olduğu açıktır. Bu bağlamda, saygı, sorumluluk, güvenilirlik, adil davranış, yardımseverlik gibi toplumsal erdemlerin öğretilmesi sadece bir seçenek değil, aynı zamanda bir zorunluluktur.⁴

Kapsamlı ve başarılı bir şekilde gerçekleştirildiğinde, karakter eğitimi, özenli ve adil bir okul ortamının oluşturulmasında, akademik başarıda ve karakter gelişiminde olumlu katkılar sağlamaktadır.⁵ Benninga, Berkowitz, Kuehn ve Smith, Kaliforniya eyaletinde karakter eğitimi verilen 120 okulu kapsayan araştırmalarında, karakter eğitiminin kapsamlı olarak uygulandığı okullarda karakter eğitimi uygulamaları ile akademik başarı arasında olumlu bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşmışlardır.⁶ Berkowitz'e göre karakter eğitimi; iyi uygulandığında ve hedeflenen değişkenler iyi tasarlanmış ölçeklerle değerlendirildiğinde, etkili sonuçlar alınabilmektedir.⁷

¹ McClellan, *Moral education in America: Schools and the shaping of character from colonial times to the present* (New York: Teachers College Press, 1999), 8.

² Halil Ekşi, "Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1/1 (2003), 79-96

³ Henry A. Huffman, *Developing a Character Education Program: One School District's Experience* (VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1994), 1-91.

⁴ Thomas Lickona, *The return of character education* (New York, 1991), 7.

⁵ Marwin W. Berkowitz- Marry Anne Hoppe, *Character education and gifted children* (St. Louis: High Ability Studies, 2009), 140.

⁶ Jacques S Benninga- Edward A Wynne, *Keeping in Character: A Time-Tested Solution* (Chicago: The Phi Delta Kappan, 1998), 450.

⁷ Marwin W. Berkowitz- Melinda Bier, *What works in character education: A research-driven guide for educators* (Washington, DC: Character Education Partnership, 2005), 21.

Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nde devlet tarafından teşvik edilen ve birçok eyalette, müfredatta yer verilmesi zorunlu olan karakter eğitimi programlarının etkili olabilmesi için sunulmuş olan stratejiler ve etkili karakter eğitimi ilkeleri değerlendirilmiştir. Türkiye'de karakter eğitimine dair özel olarak hazırlanmış bir program mevcut değildir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017-2018 öğretim yılında, değerler eğitimine ilişkin bir kök değerler dizisi belirlenmiştir. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenen bu kök değerlerin öğrenciler tarafından uygulanabilmesi için fırsatlar sunulması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, bu kök değerlerin nasıl öğretilmesi gerektiğine dair müstakil bir programın mevcut olmaması dolayısıyla, öğretim sürecinde ders kitapları, öğretmen, öğrenci ve veli kaynaklı birtakım problemler yaşanabilmektedir.⁸

Kazandırılması hedeflenen değerlerin müfredat içerisinde bütüncül bir yaklaşımla verilebilmesi ve programların etkili olabilmesi için bu çalışmanın öğretmenlere ve öğretmen adaylarına rehberlik sağlayacağı düşünülmektedir. Sunulan etkili karakter ilkeleri doğrultusunda, Türkiye'de her geçen gün geliştirilen değer eğitimi çabalarına katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmakta olan etkili karakter eğitimi programları hakkında kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın deseni ise nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Durum çalışması, araştırmacılar tarafından belirlenmiş sınırlı bir alanda detaylı veri toplama yöntemleri kullanılarak durumun derinlemesine incelendiği ve özgül temaların belirlendiği bir nitel araştırma desendir.⁹

Verilerin toplanması aşamasında doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi, araştırmacının belirli bir konu hakkında yazılı materyallerin analizini yaparak derinlemesine anlayış kazanmasını sağlayan bir süreçtir. Doküman analizi, ayrıca, bir konu hakkında bakış açısı oluşturmak amacıyla hem basılı hem de online materyallerin incelenmesi veya değerlendirilmesini içeren sistemli bir süreçtir.¹⁰

Dokümanlara erişim, hem eğitim bölgeleriyle kişisel olarak iletişime geçilerek hem de e-posta yoluyla başvurarak gerekli materyallerin basılı olarak temin edilmesi veya internet üzerinden ilgili dokümanların elde edilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, etkili karakter eğitimi ile ilgili hazırlanmış olan tez, makale, dergi ve kitaplar gibi kaynaklar ve bunlara ilaveten eğitim kurumlarının ve kurumlarının resmî web siteleri, okul müfredatları, What Works Clearinghouse¹¹ tarafından yayınlanan bilimsel raporlar, planlar, istatistiksel veriler ve araştırmalar incelenmiştir. İnternet üzerinden erişilen her dokümanın erişim tarihleri not edilmiş ve linklerin ulaşılabilirliği test edilmiştir. Doküman analizinde kullanılan her bir dokümanın

⁸ Bayram Tay- Kasım Yıldırım, *Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri* (Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2009), 1540.

⁹ John W. Creswell- Abbas Tashakkori, *Differing perspectives on mixed methods research* (Sage, 2007), 305.

¹⁰ Juliet Corbin- Anselm Strauss, *Qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*, (Sage, 2001), 3..

¹¹ What Works Clearinghouse (WWC), Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün bir kuruluştur. WWC'nin temel amacı, eğitimciler, politikacılar ve araştırmacılara etkili eğitim uygulamaları ve programları konusunda güvenilir bilgi sağlamaktır.

İngilizceden Türkçeye tercümesi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Sonrasında bir uzman tarafından çevirilerin doğruluğu teyit edilmiştir.

Nitel bir durum çalışmasının veri analizi, toplanan verilerin sorgulanması, analiz edilmesi ve yorumlanması stratejisini içermektedir. Chowdhury, araştırmacının, ortaya çıkan tutarlılıklara dayanarak verileri kodlara ve temalara ayırmak için veri analizi aşaması kullandığını belirtmiştir. Bu analizde temel amaç, elde edilen verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.¹² Betimsel analiz yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, temalar belirlenmiş ve veriler bu temalar doğrultusunda kategorize edilmiştir.

Araştırmanın Problemi

Karakter eğitimi programları, öğrencilerin bilişsel, sosyal-duygusal ve davranışsal becerilerini geliştirmelerini, ahlaki değerleri içselleştirmelerini ve akademik açıdan başarılı olmalarını hedeflemektedir. Ancak, karakter eğitimi programlarının etkinliği ve başarısı, doğru stratejilerin belirlenmesi ve uygulanması ile mümkün olabilmektedir. Okulların, eğitim sürecini yönlendirebilmek ve karakter eğitimi başarılı bir şekilde uygulayabilmek için belirli stratejilere sahip olmaları gerekmektedir.

"Karakter eğitimi için tek bir kusursuz plan olmasa da okulların, karakter eğitimi çabalarını planlamak ve değerlendirmek için kullanabilecekleri bazı önemli temel prensipler bulunmaktadır".¹³Amerika Birleşik Devletleri'nde karakter eğitimi uygulamalarının etkililiği üzerine yapılan araştırmalarda, uygulanan her karakter eğitimi programının aynı etkiyi göstermediği görülmüştür. Bu doğrultuda her programın başarılı olmadığı ve okulların sadece karakter eğitimi programlarına yer vermesinin istenilen etkiyi sağlamadığı ortaya konmuştur.¹⁴

Bu makalede, ABD tecrübesi baz alınarak, karakter eğitiminin ne olduğu, bir karakter eğitimi programının başarılı olabilmesi için hangi ilkelere dayanması gerektiği ve karakter eğitimi programlarının tasarlanmasında ve uygulanmasında hangi stratejilerin dikkate alınması gerektiği sorularına cevap aranmıştır.

1. Karakter Eğitiminin Tanımı

Karakter eğitimi birçok yaklaşımı barındırması ve farklı dil, mekân ve zamanın ürünü olan bu yaklaşımların, temelde teorik, deneysel ve pedagojik farklılıklar da içermesi bakımından oldukça karmaşık bir kavram ve alandır.¹⁵

Erdemi kasıtlı geliştirme çabası olarak tanımlanan¹⁶ karakter eğitimi, bireylerin, özellikle öğrencilerin karakterlerini şekillendirmek ve geliştirmek amacıyla bilinçli çaba ve deneyimler yoluyla tutumlarını, bilgilerini ve davranışlarını etkileyen bir kavramdır.¹⁷ Bazı tanımlarda yer alan karakteri şekillendirmek ve geliştirmek vurgusu birçok tanımda bireyin kişisel gelişimine, kendi kendisini motive edebilmesine ve bu motivasyonun dışarıdan değil içeriden gelmesi gerektiğine bağlanmıştır. Berkowitz karakter eğitimi, bireyin doğru olanı yapabilmesi ve hatta

¹² Iqbal Ahmed Chowdhury, *Issue of quality in a qualitative research: An overview* (Innovative Issues and Approaches in Social Sciences, 2015), 142-162

¹³ Tom Lickona vd., *CEP's Eleven Principles of Effective Character Education* (Washington, DC: Character Education Partnership, 2007), 1.

¹⁴ Berkowitz, *What Works in Character Education: A Research-Driven Guide for Educators*, 22.

¹⁵ Marwin W. Berkowitz, *Implementing and assessing evidence-based character education* (Journal of Education, 2022), 193.

¹⁶ Thomas Lickona, *The teacher's role in character education* (Journal of Education, 2007), 67.

¹⁷ Benninga- Wynne, *Keeping in Character: A Time-Tested Solution*, 439.

bir ahlak temsilcisi gibi davranabilmesi için motive edilmesi ve kişisel özelliklerinin kasıtlı bir şekilde teşvik edilmesi süreci olarak tanımlamıştır.¹⁸ Howard da benzer şekilde bireylerin etik kararlar alabilmesini ve bu kararları uygulayabilmesini sağlamak için yapılan bir çaba olarak tanımlamıştır. Karakter eğitimi, en geniş çerçevede, bireyin becerilerini 'toplumsal', 'ahlaki' ve 'bireysel performans'a odaklı erdemler doğrultusunda geliştirmeyi hedefleyen bir yaklaşım olarak ele alınmıştır.¹⁹

Karakter eğitiminin muhtevasının daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle karakter kelimesinin kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Karakter kelimesi Yunanca'da "charassein"den gelmekte olup, sözlük anlamı balmumu bir tablet, kıymetli bir eşya veya bir yüzeyi oymak, nakşetmek, derin iz bırakmaktır.²⁰ Karakter, ahlaki olarak değerli ve üretken, sosyal olarak bireylerin birbirlerine bağlı olmasını ve yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlayan bir dizi kişisel nitelikten veya erdemden oluşmaktadır.²¹ Bir kişinin ahlaki yapısı ya da davranış örüntüsü olarak tanımlanabilen²² karakter, bir kişinin tutumunu, davranışlarını, motivasyonunu ve becerilerini içermektedir. Lickona'ya göre karakter; ahlaki bilgi, ahlaki duygu ve ahlaki davranış olarak üç bölümden oluşmaktadır. Karakteri güzel ahlak ile ilişkilendiren Lickona'ya göre ahlaki bir hayat sürebilmek için iyi olanı bilmek ve iyi olanı istemenin yanında aklın, kalbin ve davranışların güzel alışkanlıklarını ortaya koyabilmek gerekmektedir. (Lickona, 1991).²³

Günümüz karakter eğitiminin merkezinde olan karakter, Aristoteles'in erdemler etiğinde ele alındığı şekliyle, salt olarak davranış tekrarı ile gerçekleşmemekte, çocuğun bilişsel olarak kendi kararlarını vermesi ile oluşmaktadır. Aristoteles eğitimin; vücut, karakter ve akıl eğitimi olmak üzere üç aşamada gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu yaklaşıma göre çocuk karşılaştığı bir durum ya da olay karşısında karar verirken özerk olmalıdır. Burada önemli olan ise çocuğun doğru düşünmesini sağlayabilmektir.²⁴

Berkowitz'e göre karakter gelişimi dört kategoride ele alınmalıdır. Bunlar, ahlaki karakter, performans karakteri, sivil karakter ve entelektüel karakterdir. Ahlaki karakter, doğru davranışı ortaya koyabilme noktasında var olan yeteneği ve eğilimi desteklemektedir. Performans karakteri kişinin ahlaki anlamda etkili olmasıdır. Sivil karakter, iyi bir vatandaşlık ortaya koyması ve siyasi sürece katılarak üzerine düşen görevlerini yerine getirmesidir. Son olarak entelektüel karakter ise bireyin öğrenme, düşünme ve akıl yürütme kapasitelerinin geliştirilmesi ile ilişkilendirilmektedir.²⁵

Karakter eğitimi, ahlak eğitimi ve değerler eğitimi birbiri ile sıklıkla ilişkilendirilen ve bazen kapsamları açısından anlam karışıklığı yaşanan alanlardır.

Ahlak eğitimi bireylerde ahlaki değerleri, erdemleri ve etik ilkeleri yerleştirmeyi amaçlayan bir süreçtir. Bu süreç, bireylere etik seçimler yapmayı, ahlaki davranış sergilemeyi ve güçlü bir ahlaki karakter geliştirmeyi öğretmeyi içermektedir. Ahlaki eğitim genellikle ahlaki düşünce

¹⁸ Berkowitz- Hoppe, *Character education and gifted children*, 139.

¹⁹ Howard, Robert W vd., *Politics of Character Education* (Educational Policy, 2004), 188-215.

²⁰ Kevin Ryan- Karen Bohlin, *Building character in schools: Practical ways to bring moral instruction to life* (Jossey-Bass Inc., Publishers, 1999).

²¹ Marwin W. Berkowitz, *PRIMED for character education: Six design principles for school improvement*, (Florida: CRC Press, 2021), 1-184.

²² Benninga - Wynne, *Keeping in Character: A Time-Tested Solution*, 440.

²³ Lickona, *The teacher's role in character education*, 72.

²⁴ Larry Nucci- Darcia Narvaez. *What Works in Character Education: What Is Known and What Needs to Be Known* (Routledge: Handbook of Moral and Character Education, 1999), 430-447.

²⁵ Berkowitz- Hoppe, *Character education and gifted children*, 139.

yapılarının geliştirilmesine odaklanırken karakter eğitimi daha kapsamlı ve çeşitli hedefleri olan bir alandır.²⁶ Ahlak eğitimindeki temel ahlaki özelliklerin yanında karakter eğitimini azim, sadakat, direnç ve cesaret gibi bireysel 'performans karakteri' olarak ele alınan kişilik özelliklerini de kapsamaktadır. Ahlak eğitiminde ahlaki akıl yürütme ve karar verme süreçlerinin geliştirilmesinde bilişsel gelişim modelleri kullanılmaktayken karakter eğitiminde ahlaki gelişimin yanında sosyal-duygusal becerileri de içeren kapsamlı bir yaklaşım benimsenmektedir.

Değerler eğitimi kavramı ise özellikle ülkemizde karakter eğitimi söz konusu olduğunda en çok karşılaştırılan kavramlardandır. Kaymakcan ve Meydan'a göre, karakter eğitimi kavramı, literatürde değerler eğitimi ile benzer anlamda veya değerler eğitimi kavramı yerine bir şemsiye kavram olarak kullanılabilir. Karakter eğitimi kavramının kullanımındaki bu çeşitlilik bazı durumlarda anlam karışıklığına neden olabilmektedir.

Değerler eğitimi, tanım olarak bireylerin değerlerin farkında olmalarını, değerleri anlamalarını ve değerlere dayalı olarak iyi davranışlar sergilemelerini sağlamayı amaçlayan bir eğitim sürecidir. Değerler eğitimi ve karakter eğitimi ortak noktada bireylerin ahlaki değerleri anlamalarını ve bu değerlere dayalı olarak iyi davranışlar sergilemelerini sağlamayı amaçlayan eğitim süreçleridir.²⁷ Her iki eğitim yaklaşımı da bireylerin sosyal ve ahlaki gelişimine katkıda bulunmakta, bireylerin erdemli davranışlar sergilemelerini, etik değerlere uygun hareket etmelerini ve olumlu kişilik özellikleri geliştirmelerini amaçlamaktadır. Karakter eğitimi bu amaçlara ilave olarak bireylerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak karakterlerini güçlendirmeyi de hedeflemektedir.²⁸

Değerler eğitimi, bireylerin değerleri anlamalarını ve içselleştirmelerini sağlarken, karakter eğitimi bu değerlerin günlük hayatta nasıl uygulanacağını göstermektedir.²⁹ Karakter eğitimi özetle, daha holistik bir yaklaşıma sahiptir ve yalnızca ahlaki ve toplumsal karakteri vurgulamak yerine çocukların entelektüel, ahlaki, toplumsal ve performans alanları olmak üzere bu dört alandaki karakter gelişimine etki edilmesini hedeflemektedir.³⁰

2. Karakter Eğitiminin Tarihsel Süreci

Amerika Birleşik Devletleri ilk kurulduğu günden bu yana karakter eğitimi sürekli eğitimin odak noktasında yer almıştır.

19. yy'da din, karakter eğitiminde önemli bir rol oynamıştır. Eğitim, teolojik öğretiler etrafında şekillenmiş ve örtük hedef olarak İncilin okunması temel alınmıştır.³¹ 1836 yılında yazılmış olan ve okullarda ders kitabı okutulan 'McGuffey Readers' okuma kitapları bu duruma örnek teşkil etmektedir. Kitaplarda, İncil hikayelerine şiirlere, öğütlere ve kahramanlık hikayelerine yer verilmiş ve dürüstlük, komşuluk, hayvanlara karşı nezaket, sıkı çalışma, vatanseverlik ve cesaret gibi değerler ele alınmıştır.³²

²⁶ Berkowitz- Bier, *What works in character education: A research-driven guide for educators*, 40.

²⁷ Larry P. Nucci, *Education In The Moral Domain* (Cambridge University Press, 2001), 89.

²⁸ Ferat Yılmaz, "Karakter eğitimi ve karakter eğitimi programları", *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 12/1 (2021), 250.

²⁹ F. Clark Power vd., *Lawrence Kohlberg's Approach to Moral Education* (New York: Columbia University Press, 1989).

³⁰ Clement, Sarah-Richard Bollinger. "Accelerating progress: A new era of research on character development." *Journal of Youth and Adolescence* 46 (2017), 1240-1245.

³¹ Trainer, *A critical analysis of Kohlberg's contributions to the study of moral thought* (Theory soc. Behav, 1977), 52.

³² Cynthia Erdley vd., *Relations among children's social goals, implicit personality theories, and responses to social failure* (Dev Psychol. 1997), 263.

20. yy'da sanayileşme ve sekülerleşmenin de etkisiyle, öğrencilerin pozitif davranışları, ahlaki öğretileri ve değerleri aileden, kiliseden ve çevreden öğrendikleri sistem artık İncil odağından uzaklaşmıştır. Seküler kaynaklar ve materyaller okul müfredatlarında daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır.³³ Göç, sanayileşme, kentleşme ve hızlı teknolojik gelişmeler, toplumu büyük ölçüde değiştirmiştir. Okullar, toplumsal değişime yanıt vererek ahlaki eğitim konusundaki görüşlerini ve uygulamalarını değiştirmişlerdir. Eğitimciler, dini ve ahlaki öğretime daha az odaklanmaya, akademik ve sosyal yeterliliğe ise eskisinden çok daha fazla önem vermeye başlamışlardır (Lickona, 1993).³⁴ Bu dönemde, okullarda iki farklı karakter eğitimi yöntemi kullanılmıştır. Birincisi, öğrencilere ahlaki ve iyi davranışlar konusunda eğitim vererek belirli değerleri aşlamaya çalışan daha geleneksel bir yaklaşımdır. Bu geleneksel yaklaşım, öğrencilerin davranışlarını ve alışkanlıklarını farkındalıktan daha önemli gören Aristo geleneğine dayanmaktadır. İkinci yaklaşım ise daha ilericidir ve bir öğrencinin davranışının temelini rasyonelleştirmektedir. Bu yaklaşım, öğrencilerin iyinin farkında olmalarını ve onu mantıklı kılabilmelerini bir süreç olarak ele almış ve öğrencilerin bu sürecin sonunda iyi olmayı seçeceklerini varsaymıştır (Howard ve diğerleri, 2004).³⁵

Çocukların karakter ve ahlaki gelişimleri noktasında eğitimciler ve ailelerin taşıdığı endişe ise Amerika'nın kurulduğu ilk dönemden itibaren değişmeyen bir unsur olarak sabit kalmıştır. Günümüz yirmi birinci yüzyılında da aileler ve eğitimciler öğrencilerin karakter özelliklerinin gelişiminde karakter eğitiminin hayati öneme sahip olduğu fikrindedirler. Günümüzde birçok aile çocukları için yaptıkları okul tercihlerinde karakter eğitimine önem veren okulları tercih etmeye başlamışlardır.³⁶ Gerek öneminin anlaşılması gerekse de ailelerin bu yöndeki taleplerinin artması ile karakter eğitimine olan ilgi gün geçtikçe artmaya devam etmekte, karakter eğitimi alanında yürütülen bilimsel çalışmaların sayısı hızla artmakta, çok sayıda karakter eğitimi programı oluşturulup eğitim kuruluşları bu ihtiyaca yönelik adımlar atmaktadır.³⁷

3. Karakter Eğitiminin Amacı

"Eğitimin işlevi kişiye yoğun bir şekilde düşünmeyi ve eleştirel düşünmeyi öğretmektir. En tehlikeli suçlu, akıl sahibi ama ahlaki olmayan kimsedir. Unutmamalıyız ki, zeka tek başına yeterli değildir, zekaya ilaveten karakter, işte bu doğru bir eğitimin temel hedefi olmalıdır" (Martin Luther King).

Karakter eğitiminin amacı öğrencileri bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak iyi alışkanlıklar kazanmış birer birey olarak yetiştirmektir. Ayrıca öğrencilerin ahlaki sorumluluk kazanmalarında, özgüvenli birer vatandaş olmalarında onlara yardımcı olmaktır.³⁸

Karakter eğitimi, örtük veya açık müfredat aracılığıyla, yeni nesle temel insani değerleri kazandırmayı, bu değerlere karşı duyarlı olmalarını sağlamayı ve bu değerleri hayatlarına geçirmeleri noktasında yardımcı olmayı amaçlamaktadır.³⁹

Karakter eğitiminde genel amaç çocukken ilgili, anlayışlı, üretken, ahlaki değerlere sahip; gençlik döneminde ise kapasitelerinin farkında olan ve kapasitelerini en iyi şekilde kullanabilen için

³³ Lelon Davidson- Laura C. Stokes, *Educators' Perceptions of Character Education* (Sage, 2001), 76.

³⁴ Lickona, *The return of character education*, 10.

³⁵ Howard vd., *Politics of Character Education*, 215.

³⁶ National School Climate Center (NSCC), "National School Climate Center" (Erişim 12 Eylül 2023).

³⁷ Berkowitz-Bier, *What Works in Character Education: A Research-Driven Guide for Educators*, 35.

³⁸ Oktay Akbaş, "Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış." *Değerler eğitimi dergisi* 6/16 (2008), 9-27.

³⁹ Ekşi, *Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları*, 79.

kullanan, yaşamın amacını anlayan ve buna göre yaşayan iyi bireyler yetiştirmektir. Tüm bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için karakter eğitiminin etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Etkili bir karakter eğitimi, öğrencilerin potansiyellerini keşfetmelerini sağlamak için gerekli sınıf ve okul ortamlarının oluşturulmasını içermektedir.⁴⁰

4. Etkili Karakter Eğitimi

Karakter Eğitimi Ortaklığı Yıllık Raporu'na göre, karakter eğitimi, ABD eğitim sistemi açısından vazgeçilmez bir konumdadır ve "doğru bir şekilde yapıldığında çok etkilidir".⁴¹

Hough'un araştırması, olumlu bir okul ortamı ile etkili karakter eğitiminin ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu ilişki, daha iyi davranış, azalan devamsızlık oranları ve devlet sınavlarıyla ölçülen akademik başarıdaki artış şeklinde kendisini göstermektedir.⁴²

Berkowitz ve Bier tarafından yayınlanan "Karakter Eğitiminde Ne İşe Yarar: Eğitimciler İçin Araştırma Tabanlı Bir Kılavuz" raporu, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulandığında olumlu sonuçlar doğurduğunu vurgulamaktadır. Bu raporda, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için eğitimciler tarafından benimsenebilecek bilimsel temelli birçok strateji önerilmiştir.⁴³

Jacques Benninga ve ekibinin araştırması, Kaliforniya'daki ilkokullarda karakter eğitimi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma, karakter eğitimi uygulamasında yüksek puan alan okulların aynı zamanda akademik başarıda da yüksek puanlar aldığını ortaya koymuştur. Yüksek başarı puanları, araştırmaya katılan okullarda karakter eğitiminin aşağıdaki dört yönü ile tutarlı bir şekilde ilişkilendirilmiştir:

1. Karakterin ebeveyn ve öğretmenler tarafından modeli ve karakter eğitiminin teşviki,
2. Öğrencilerin hizmet faaliyetlerine katılması için kaliteli fırsatlar sunulması,
3. İyi bir topluluk ve olumlu sosyal ilişkilerin teşvik edilmesi,
4. Temiz ve güvenli bir fiziksel çevrenin sağlanması.⁴⁴

Schaps ve ekibi 1997 yılında yürüttükleri çalışmada California'daki Child Development Project (CDP) programını uygulayan okullarda öğrencilerin prososyal davranışlarında olumlu davranışlar olduğunu gözlemlemişlerdir. CDP, söz konusu etkili uygulamada şu üç temel bileşene odaklanmıştır:

1. Değerleri ve olumlu karakter özelliklerini yüksek kaliteli çocuk edebiyatı üzerinden keşfetmeyi sağlayan okuma ve dil sanatları müfredatı kullanılması,
2. Duyarlı ilişkilere dayalı ekip çalışmaları sağlayan işbirlikçi öğrenme gruplarının sıkça kullanılması,
3. Sıcak ve dostça sınıfların gelişimine odaklanan, öz-disiplinli öğrencilerin gelişimini önceleyen bir sınıf yönetimi yaklaşımı benimsenmesi.

⁴⁰ Victor Battistich, "Effects of a school-based program to enhance prosocial development on children's peer relations and social adjustment." *Journal of Character Education*, 1/1 (2005).

⁴¹ Lickona vd., *CEP's Eleven Principles of Effective Character Education*, 2007.

⁴² David Hough, *Characteristics Of Effective Professional Development: An Examination Of The Developmental Designs Character Education Classroom Management Approach in Middle Grades Schools*.

⁴³ Berkowitz-Bier, *What Works in Character Education: A Research-Driven Guide for Educators*, 23.

⁴⁴ Jacques S Benninga vd., "Character and academics: What good schools do." *Phi Delta Kappan* 87/6 (2006), 448-452.

CDP programı etkililik araştırması sonuçları, karakter eğitiminin, çocukların hem oyun alanında hem de sınıfta sergilediği davranışlarda olumlu bir etki yarattığını göstermiştir. Karakter eğitimi programları uygulamayan diğer okullarla karşılaştırıldığında, öğrencilerin, akran yardımı, işbirliği, fedakarlık ve akranlarını sevme ve teşvik etme gibi davranışlara daha meyilli oldukları görülmüştür (Schaps, 1997).⁴⁵

Los Angeles, California'daki Jefferson Center karakter eğitimi programı, okul disiplin kuruluna yönlendirilen öğrenci sayısındaki artışı dengelemek amacıyla başlatılmıştır. Karakter eğitimi programının uygulanmasından bir yıl sonra, okul yetkilileri, önemsiz disiplin sorunlarında %39, önemli disiplin ihlallerinde ise (%39), dövüşme ve uyuşturucu kullanımında ise %25 oranında bir düşüş olduğunu belirtmiştir.⁴⁶

Karakter eğitiminin etkililiği üzerine yürütülen yüzlerce birbirinden farklı çalışmanın büyük ölçekli istatistiksel analizleri de yukarıda verilen bulguları destekler nitelikte olmuştur. Araştırmacılar, karakter eğitimi verilen okullarda iletişim alanında devlet standartlarını karşılayan öğrenci sayısının diğer okullara göre %33 daha fazla olduğunu ve matematikte devlet standartlarını karşılayan öğrenci sayısının neredeyse %50 daha fazla olduğunu saptamıştır. Bu okullar, özellikle okul disiplin kuruluna yönlendirilen öğrenci sayısında önemli azalmalar olduğunu bildirmişlerdir.⁴⁷

Birçok karakter eğitimi programını olumlu etkileri açısından inceleyen Berkowitz, Bier ve diğer araştırmacılar, aşağıdaki etkili karakter eğitimi prensiplerini belirlemişlerdir:

1. Her okulun ihtiyaçları farklı olduğundan, genel geçer etkili bir strateji ortaya koymak mümkün değildir. Ancak, karakter eğitimi uygulamalarının etkisini artırmaya yönelik stratejiler geliştirilebilir.⁴⁸

2. Karakter eğitiminin her zaman işe yaradığını söylemek anlamlı değildir. Doğru yaklaşım, karakter eğitiminin etkin ve kapsamlı bir şekilde tasarlanıp uygulandığında işe yaradığıdır.

3. Karakter Eğitiminin etkileri uzun sürelidir. Olumlu Eylem, Karakter Önemlidir! ve Duyarlı Okul Topluluğu gibi karakter eğitimi programlarının öğrenciler üzerindeki olumlu etkisi uzun yıllar ölçülebilmektedir.

4. Tüm etkili karakter eğitimi programları, uygulayıcılar için sürekli bir profesyonel eğitim deneyimi gerektirmektedir.

5. Etkili programların çoğu, akran etkileşimli stratejileri içermektedir. Sınıf veya küçük grup düzeyinde yapılan akran tartışması, rol yapma ve işbirlikçi öğrenme gibi metotlar etkili stratejiler kapsamdadır.

6. Belirlenen stratejilerin birçoğu sosyal-duygusal becerilerin ve yeteneklerin geliştirilmesini teşvik etmektedir.

⁴⁵ Eric Schaps vd., "Chapter X: School as a Caring Community: A Key to Character Education." *Teachers College Record* 98/6 (1997), 127-139.

⁴⁶ Thomas Lickona, *Character education: Does character education make a difference?* (Cortland, NY: Center for the 4th and 5th Rs, 1991).

⁴⁷ Russell J Sojourner, *The Rebirth and Retooling of Character Education in America* (Character Education Partnership: Leading a National Call to Character, 2012).

⁴⁸ Berkowitz-Bier, *What Works in Character Education: A Research-Driven Guide for Educators*, 27.

7. Aileler ve toplum üyeleri programların hazırlık ve uygulanma aşamalarına dahil edilmelidir.

8. Birçok program, karakter gelişimini teşvik etmek için akran ve yetişkin rol modellerini (hem canlı hem de edebi) ve mentorları içermektedir.

Bu çıkarımların yanı sıra, etkili karakter eğitimi programları ortaya koyabilmek için özel olarak tasarlanmış rehber niteliğinde ilkeler de mevcuttur. Bu ilkeler, okul kültüründe karakter gelişimini destekleyen bir ortamın nasıl oluşturulabileceğine dair ilham vermeyi ve her şeyin nasıl planlandığına ve uygulandığına odaklanmayı amaçlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde en etkin karakter eğitimi organizasyonu olarak görev yapan Karakter Eğitimi Ortaklığı (Character Education Partnership, CEP), Karakter Eğitimi'nin Etkili On Bir İlkesini belirlemiştir. Ünlü karakter eğitimcisi Marvin W. Berkowitz tarafından geliştirilen PRIMED stratejileri ise çalışmamızda ele alınan diğer rehber ilkeler arasındadır. PRIMED, etkili karakter eğitiminin altı ilkesinin akroniminden oluşmaktadır. Bu stratejiler, kanıta dayalı uygulamalar ve alan deneyimine dayanarak geliştirilmiş ve liderlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin etkili karakter eğitimi için başvurabileceği bir kaynak niteliğinde hazırlanmıştır.

4.1 Etkili Karakter Eğitiminin On Bir İlkesi

Karakter Eğitimi Ortaklığı, karakter eğitiminin başarılı bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek için "Etkili Karakter Eğitiminin On Bir İlkesi" isimli bir çerçeve program sunmaktadır. Bu ilkeler genel olarak okul iklimini iyileştirmeye yardımcı olurken, öğrencilerde güçlü bir karakterin geliştirilmesini de teşvik etmektedir.

Lickona, Etkili Karakter Eğitimi İlkeleri'nin, karakter eğitimi programları oluşturmak veya mevcut olanları değerlendirmek için temel yönergeler sağladığını ifade etmiştir. Thomas Lickona, Eric Schaps ve Catherine Lewis tarafından 1997 yılında belirlenmiş olan Etkili Karakter Eğitimi İlkeleri şu şekildedir:

1. İlke: Karakter eğitimi, iyi karakterin temelini oluşturan temel etik değerleri destekler ve teşvik eder.

Bu madde, karakter eğitiminin, şefkat, dürüstlük, adalet, sorumluluk ve saygı gibi önemli etik değerlerin varlığını savunduğunu belirtmektedir. Okul ve toplumda bu değerlerin davranış standartlarına uygun şekilde uygulanmasında tüm okul üyelerini sorumlu tutmaktadır.

2. İlke: Karakter; düşünce, duygu ve davranışları içerecek şekilde kapsamlı olarak tanımlanır.

Karakter eğitimi, ahlaki bilgi, ahlaki duygu ve ahlaki eylem olmak üzere üç temel boyutta değerlendirilmektedir. Ahlaki bilgi, değerlere dayalı karar alma yeteneğini içerirken, ahlaki duygu vicdan, empati ve özdenetim gibi özellikleri kapsamaktadır. Ahlaki eylem ise irade, yeterlilik ve alışkanlıkları içermektedir. Etkili bir karakter eğitimi programı, bu boyutları bütünsel olarak ele almakta ve öğrencilere iyi karakterin anlamını kavramaları, önemsemeleri ve uygulamaları konusunda rehberlik etmektedir.

3. İlke: Etkili karakter eğitimi, okul yaşamının tüm aşamalarında temel değerleri teşvik eden kasıtlı, önceden planlanmış ve kapsamlı bir yaklaşım gerektirir.

Lickona, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için okul yaşamının her yönüne karakter gelişimini entegre eden bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini

savunmaktadır. Bu, bazen örtük bir müfredat olarak, bazen de akademik müfredatın içine entegre edilmiş ya da spor takımları, kulüpler ve hizmet projeleri gibi müfredat dışı programlar vasıtasıyla gerçekleşmektedir.

4. İlke: Okul, duyarlı bir topluluk oluşturur.

Karakter eğitimine odaklanmış bir okul, medeni, ilgili ve adil bir toplumun küçük bir örneği olmaya çabalamaktadır. Bunu yaparken tüm üyelerinin birbirleri ile şefkatli bağlar kurmasına yardımcı olmayı ve tüm okulu saran bir "sevgi etiği" geliştirmeyi hedeflemektedir. Böylece, saygılı ilişkilerle başlayan sürecin, okul topluluğunun tüm üyeleri arasında sevgi dolu bağlantılara dönüşmesi amaçlanmaktadır.

5. İlke: Okullar öğrencilere ahlaki eylemler için fırsatlar sunar.

Okullar gerçek hayat problemleriyle öğrencilerin adil, işbirlikçi ve saygılı olma becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu şekilde, öğrenciler tekrarlayan ahlaki deneyimlerle karşılaşarak, karakterlerinin eylemsel yönünü oluşturan ahlaki beceri ve davranış alışkanlıklarını geliştirebilir ve uygulayabilirler.

Dewey'in modeli de öğrencilerin deneyim ve somut eylem yoluyla öğrendiklerini varsaymaktadır. Ona göre merhametli bir insan olmakla ilgili okumalar yapılabilir veya başkalarının merhametli davranışları izlenebilir ancak merhamet göstermedikçe merhametli olmanın ne demek olduğunu anlamak mümkün değildir. Bu sebeple çocuklar, eğitimlerinin her alanında aktif katılımcılar olarak yer almalıdırlar.⁴⁹

6. İlke: Etkili karakter eğitimi, tüm öğrencilere saygı gösteren ve onların başarılı olmalarına yardımcı olan güçlü bir akademik müfredatı içerir.

Öğrenciler, farklı beceri düzeyleri, ilgi alanları ve ihtiyaçlarla okula gelmektedirler. Bu nedenle, başarılı bir program, tüm öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde tasarlanmalıdır. Anlamlı bir müfredat, işbirlikçi öğrenme ve problem çözme yaklaşımları gibi aktif öğretim yöntemlerini içermelidir. Bu yaklaşımlar, öğrencilerin ilgi alanlarına uygun bir şekilde öğrenmelerini sağlamayı, onlara yaratıcı düşünme ve fikirlerini test etme fırsatları sunmayı ve böylece öğrencilerin özerkliğini artırmayı hedeflemektedir.

7. İlke: Karakter eğitimi, öğrencilerin iyi bir karakter geliştirmeleri için içsel motivasyonlarını geliştirmeye çalışır.

Karakter genellikle "kimse bakmadığında dahi doğru olan şeyi yapmak" olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, kurallara uymanın temel etik nedeni, ceza korkusu veya ödül arzusu değil, başkalarının haklarına ve ihtiyaçlarına saygı göstermek olmalıdır. Öz motivasyon, karakter okullarının öğrencilerin içsel gelişim sürecine odaklandığı, ödül ve ceza gibi dışsal yöntemlere başvurmadığı bir kavramdır. Karakter okulları, öğrencilerin kuralları anlama, davranışlarının diğerlerini nasıl etkilediğini fark etme, özdenetim, bakış açısı geliştirme ve çatışma çözme becerilerini geliştirmek için çalışmaktadır. Bu okullar, öğrencilere, derinlemesine düşünmek, problem çözmek ve hatalarından ders almak için anlamlı durumlar yaratmayı hedeflemektedir.⁵⁰

⁴⁹ Wynne, *For-Character Education*, 65.

⁵⁰ Alfie Kohn, "What to Look for in a Classroom." *Educational leadership* 54/1 (1996), 54-55.

8. İlke: Okul personeli, karakter eğitiminin sorumluluğunu paylaşan, öğrencilerin eğitimine rehberlik eden, öğrenen, aynı temel değerlere bağlı kalmaya çalışan ahlaki bir topluluktur.

Tüm okul personeli; öğretmenler, idareciler, danışmanlar, okul psikologları, antrenörler, sekreterler, kafeterya çalışanları, oyun alanı görevlileri ve otobüs şoförleri, karakter eğitimi çabasını öğrenme süreçlerine dahil etmelidir. Tüm çalışanlar, her şeyden önce kendi davranışlarında temel değerleri modelleyerek bu sorumluluğu üstlenmelidir.

9. İlke: Tüm paydaşlar, temel değerleri benimsemek ve uygulamak için yollar önermeye teşvik edilir.

Okul liderleri, genellikle personel, veliler, topluluk üyeleri ve öğrencilerden oluşan bir Karakter Komitesi oluşturmakta ve komiteye, okulun karakter eğitimi girişimini tasarlamak, planlamak, uygulamak ve değerlendirmek gibi sorumluluklar vermelidir.

10. İlke: Okul, karakter geliştirme çabasına veli ve topluluk üyelerini dahil eder.

Okulların karakter eğitimi misyon beyanları, velileri çocuklarının ilk ve en önemli ahlaki eğitimcileri olarak ele almaktadır. Veliler, okulun temel değerlerini evde pekiştirmeleri için teşvik edilmekte, okul liderleri, düzenli olarak ailelere karakter odaklı hedefler ve etkinlikler hakkında güncellemeler sunmakta, ev ve okul arasındaki güveni artırmak için veli ve aile üyelerini okulun Karakter Komitesi'nin çalışmalarına katılmaya teşvik etmektedir.

11. İlke: Okul, karakter eğitiminin uygulanmasını, okulun kültürünü, iklimini ve öğrencilerin karakter gelişimini düzenli olarak değerlendirir.

Etkili karakter eğitimi, ilerlemenin değerlendirilmesi için aşağıda ele alınan karakter alanlarında çaba göstermeyi içermelidir. Değerlendirme sürecinde oluşturulan anketlerde şu sorular sorulmaktadır:

- Toplum daha duyarlı bir hale geliyor mu?
- Personel, karakter eğitimi öğretmek için yeteneklerinde ve bağlılıklarında gelişme gösterdi mi?
- Öğrencilerin karakterleri değişti mi, ilgili bir topluluğun üyeleri gibi hareket ediyorlar mı?

4. 2. Ulusal Okul İklim Merkezi İlkeleri

Karakter eğitiminin etkili olarak uygulanabilmesinde stratejiler öne süren bir diğer oluşum ise Ulusal Okul İklim Merkezi'dir. Karakter eğitiminin etkinliği için okul ikliminin önemine vurgu yapan bu yaklaşıma göre okullarda uygulanması gereken temel prensipler şu şekildedir:

- Olumlu öğrenci-öğretmen ilişkilerini öncelik haline getirilmelidir.
- Okul personeli ahlaki, etik ve sosyal davranışları ile öğrencilere model olmalıdır.
- Öğrencilerin empati, şefkat ve çatışma çözme gibi becerileri geliştirmelerine ve uygulamalarına fırsatlar sunulmalıdır.
- Öğrenciler, liderlik rolü üstlenmeye teşvik edilmelidir.
- Cezai olmayan disiplin stratejileri kullanılmalıdır.
- Okul değerleri ve okul ikliminin düzenli değerlendirmeleri yapılmalıdır.

4.3. Global Ahlak Enstitüsü İlkeleri

Global Ahlak Enstitüsü (The Institute for Global Ethics), evde, okulda, iş yerinde ve toplumda etik uygunluk ve dürüstlük kültürü oluşturmak için pratik araçlar sağlamayı amaçlayan Amerika temelli bir oluşumdur. Enstitü, başarılı karakter eğitim programlarının “Yedi S”sini (Seven S) belirlemiştir:

1. Öğretmenler karakter eğitimi öğretmek için yetkilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir. (Empower).
2. Bu, onların ahlaki muhakeme yeteneklerini geliştirmektedir (Effective).
3. Okulun değerlerini ve programını topluluğa yaymak için topluluk sürecine dahil edilmelidir (Extended into the community).
4. Karakter eğitimi programı müfredatın tamamına entegre edilmelidir (Embedded).
5. Çocuklara bilgisayar becerilerini öğretmeden önce onlara bilgisayar ahlaki öğretilmesi gibi, toplum da ahlaki konularda öncelikle bilgilendirilmelidir (Engaged).
6. Ahlak eğitimi sırasında öğrencilerin ilgisini çekecek yöntemler geliştirilmelidir (Epistemological).
7. Öğrencilerin bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerini ölçmek için ölçekler geliştirmelidir. Öğrencilerin ilerlemelerini gösteren tablolar, değerlendirmelerin yapılmasını sağlamalıdır (Evaluative).

4.4. PRIMED İlkeleri

Karakter eğitiminin etkililiği üzerine en kapsamlı araştırmalardan birisi Marvin W. Berkowitz tarafından ortaya konmuştur. Berkowitz'e göre karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için programlar kapsamlı ve otantik olmalı, kanıta dayalı uygulamalara ve prensiplere dayanmalıdır. 2005 yılında Berkowitz ve Bier tarafından yürütülen bir araştırmada karakter eğitime yer veren okullarda çeşitli olumlu sonuçlar gözlemlendiği belirtilmiştir.⁵¹ Bu sonuçlar, ahlaki ve toplumsal konularda eleştirel düşünme yeteneğinde iyileşmeler, prososyal davranış ve tutumlarda artışlar, problem çözme becerilerinin gelişmesi, uyuşturucu kullanımının ve şiddet içeren davranışların azalması, riskli davranışlar hakkında daha fazla bilgi edinilmesi ve daha sağlıklı tutumlar geliştirilmesi, duygusal yetkinliğin artması ve akademik başarıda iyileşme olması şeklindedir. Karakter eğitimi okul reformu ve başarının temeli olarak ele alan birçok okul, bu sonuçları açıkça göstermiştir. Berkowitz, etkili karakter eğitime rehberlik eden altı temel ilkeyi tanımlamış ve bu ilkeleri "PRIMED" olarak adlandırmıştır.⁵² Aşağıdaki maddeler, bu ilkelerin her biri için örnekler ve belirli stratejiler sunmaktadır.

1. İlke: Önceliklendirme (Prioritization)

Önceliklendirme, bir organizasyon olarak okulda veya sınıfta karakter gelişimini desteklemesi noktasında özgün bir şekilde odaklanma eylemidir. Bir okulda karakter eğitiminin önceliğini ortaya koymanın birbiriyle ilişkili beş yolu vardır ve bunlar önceliklendirme ilkesinin beş alt kategorisi olarak gösterilebilir. Karakter eğitiminin bir okuldaki önceliğini göstermenin

⁵¹ Berkowitz-Bier, *What Works in Character Education: A Research-Driven Guide for*, 28.

⁵² Berkowitz, *PRIMED for character education: Six design principles for school improvement*, 36-156.

birbiri ile bağlantılı beş aşaması vardır ve bunlar, önceliklendirme ilkesinin beş alt kategorisi olarak tasvir edilmektedir

1. *Retorik (Rhetoric)*: Karakter eğitimi önceliklendirmek, okuldaki dil ve iletişimi kapsamaktadır ve bu uygulama Retorik Önceliklendirme olarak adlandırılmaktadır. Genellikle okullarda ortak bir dilin bulunmasının önemli olduğu ve farklı derecelerde uygulandığı kabul edilmektedir. Tipik olarak bu ortak dil, temel değerler, erdemler, sosyal-duygusal yetkinlikler veya karakter güçlerini içermektedir. Ancak uygulamada bu kelimeler genellikle sadece "duvardaki kelimeler" olarak sınırlı kalabilmektedir. Nitekim, birçok okul karakter eğitimine yer verirken hızla karakter odaklı afişler ve diğer grafik materyalleri temin etmekte ve bunları okulun çeşitli alanlarında sergilemektedirler. Ayrıca bu uygulamalara websiteleri gibi elektronik platformlarda karakterle ilgili mesajlarla birlikte yer vermektedirler. Bu uygulamalar kanıta dayalı olarak ele alınmakta ve faydalı olarak kabul edilmektedir ancak karakter eğitiminin etkili olabilmesi için bu uygulamaların daha kapsamlı bir yaklaşımın parçası olması gerekmektedir. Etkili Retorik Önceliklendirme uygulaması, bu kelimelerin kapsamlı bir şekilde ele alınmasını, işlevsel tanımlar sunulmasını, davranışsal referanslar oluşturulmasını ve rubrikler kullanılmasını içermektedir.

2. *Kaynak Tahsisi (Resource Allocation)*: Berkowitz'e göre bir kişinin önceliklerini saptayabilmek için zamanını ve maddi olanaklarını nereye harcadığına bakılıyorsa aynı durum okullar için de geçerlidir. Okulların öncelikleri de zamanlarının ve kaynaklarının nasıl tahsis edildiğine bakılarak anlaşılabilir. What Works in Character Education projesi kapsamında, etkili karakter eğitimi programlarında öğretmenlerin profesyonel gelişim eğitimlerine oldukça önem verildiği görülmektedir. Profesyonel gelişimin zaman ve maddi kaynak gerektirmesi nedeniyle okul yönetimi tarafından kaynak tahsisi gerekmektedir.

3. *Sınıf ve Okul İklimi (School/Classroom Climate)*: John Dewey'in okulların demokratik olması gerektiğine dair yapmış olduğu vurgu, Philip Jackson'ın değindiği gizli müfredat kavramı ve Lawrence Kohlberg'in ahlaki atmosfer vurgusu bugünün okul iklimi hareketinin ilk yansımalarıdır. Günümüzde bireyin iyi olma haline katkı sağlayabilecek okulların meydana gelebilmesi için olumlu bir okul iklimine vurgu yapılması gerekmektedir. Bu konuda yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde, okul iklimi oluşturulması yönünde belirlenen beş kriter ise şu şekildedir:

1. Okul genelinde karakter eğitimi bir okul kültürü haline getirilmelidir ve eğitimin odak noktası yapılmalıdır.
2. Öğrencilerle öğretmenler arasında ve öğretmenlerin birbirleri arasında kurulan bir güven ortamı olmalıdır.
3. Okul ortamının psikolojik ve fiziksel olarak güven verici olması sağlanmalıdır.
4. Okulların karakter gelişimini ve sosyal-duygusal yetenekleri desteklemesi teşvik edilmelidir.
5. Okul ikliminin karakter gelişimine uygunluğu düzenli olarak değerlendirilmelidir.

4.Yapısal Önceliklendirme (Structural Prioritization): Karakter eğitimi önceliklendirmenin bir başka yolu, karakter eğitimi öğelerinin etkinliğini artıran yapılar oluşturmaktır. Okullar genellikle karakter eğitimi önceliklendirmek için samimi niyetlerle yola çıkmaktadır ancak bu niyetlerin gerçeğe dönüşmesini veya sürekli olarak sürdürülmesini sağlayacak yapılar bulunmadığı için bu girişimlerde sık sık duraksamalar yaşanmaktadır. Araştırmalar, karakter eğitimi yapısal olarak önceliklendirmek için de beş farklı strateji ortaya koymuştur:

1. Kapsamlı bir yaklaşım benimseme.
2. Karakter eğitimi okul yaşamının tüm yönlerine entegre etme.
3. Diğer okullarla iş birliği yapma.
4. Karakter ve karakter eğitimi okul içi ve okul çevresinde belirgin hale getirme.
5. Öğrencilerin karakter gelişimini değerlendirme ve öğrencilere geri bildirimde bulunma.

5. Liderlik (Leadership): Okul müdürleri, okul kültürü ve iklimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olan kişilerdir. Aynı zamanda, personelin profesyonel gelişimi ve okulun işleyişi, politikaları, uygulamaları ve sonuçları üzerinde de belirleyici bir rol oynamaktadırlar. Dolayısıyla, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanması ve akademik başarı için okulun liderinin öncülük etmesi gerekmektedir. Bir okul liderinin nasıl olması gerektiğine dair birçok bakış açısı vardır, ancak özellikle erdem, etik ve tüm okul paydaşları arasında bir etik öğrenme topluluğu oluşturmak üzerinde durulmaktadır. Bu özellikler, genel olarak personel ve ebeveynler ile ilişkilidir ve üç alana ayrılmış 18 özelliği içermektedir: Liderin içsel güçleri; bireylerin ve organizasyonların gelişimini destekleyen özellikler, liderde ilişkileri ve/veya güveni oluşturan özellikler.

Tablo 1. Liderlik Güçleri

İçsel Güçler	Gelişimi Destekleyen Özellikler	İlişkisel Güvenirlik
<p>Yüce Amaç:</p> <p>Liderliğin büyük bir amaca hizmet etmesi gerektiği bilincidir.</p>	<p>Teşvik edicilik:</p> <p>Etik ve ilham verici olan liderler, yetişkinler de dahil olmak üzere tüm okul bireylerini daha kolay motive edebilir ve teşvik edebilir.</p>	<p>Açıklık:</p> <p>İyi liderler kendileriyle ilgili rahat olmalı, kendileri olmaktan kaçınmamalıdır.</p>
<p>Alçakgönüllülük:</p> <p>Alçakgönüllülüğün liderler için önemli olma nedeni, hizmet etmeye olanak sağlamasıdır, çünkü başkalarını kendinizden önce koyma perspektifini ve temelini sunmaktadır.</p>	<p>Zenginleştirme:</p> <p>Liderin, yeni fırsatlar, görevler ve kaynaklar sunarak zenginliği modellemesi gerekmektedir. Tüm paydaşların zihinlerini ve ruhlarını zenginleştirmek için nitel profesyonel gelişim</p>	<p>Otantiklik (Gerçeklik):</p> <p>Sokrates, öz bilgeliğin başlangıcını 'öz' bilgisine bağlamıştır. Bir liderin, kendi otantik benliği ile liderlik etmesi önemlidir.</p>

	destekleri sağlanması gerekmektedir.	
<p>İyilikseverlik:</p> <p>Diğerlerinin iyiliğine karşı genel bir ilgi duymanın ifadesidir. Etkili bir eğitim lideri olmak, tüm diğerlerini değerli görmek ve kabul etmek anlamına gelmektedir.</p>	<p>Öngörü:</p> <p>Hem bireysel boyutta hem de okul topluluğu üyeleri açısından uzun vadeli bir vizyon ihtiyacı söz konusudur. Okulun ayrıca uzun bir zaman çizelgesi takibi gerekmektedir.</p>	<p>Yetkinlik:</p> <p>Personel, lideri başarılı bir eğitimci olarak gördükleri ve yetenekli olarak algıladıkları sürece lidere güvenmektedirler.</p>
<p>Etik:</p> <p>Ahlaki olarak iyi bir insan olmanın, bireyin benlik algısında ne kadar merkezi olduğunun ifadesidir.</p>	<p>İdarecilik:</p> <p>Her okul lideri, özellikle çocuklar için geleceğe dönük olarak okulun kendisi üzerinde büyük bir sorumluluk taşımaktadır.</p>	<p>İlham vericilik:</p> <p>İnsanlar lideri takip ediyor, taklit ediyor ve takdir ediyorsa burada etkili bir liderden bahsetmek mümkündür.</p>
<p>Ahlaki Cesaret:</p> <p>Okul liderlerinin etik ve ahlaka, net bir taahhülle bağlı olmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Doğruyu savunma ve yanlış düzeltme cesaretini içermektedir.</p>		<p>Yetkilendirme:</p> <p>Bireylere yetki vermek, onlara saygı göstermek ve ilişkileri inşa etmeye yardımcı olmanın bir türü olarak ele alınmaktadır.</p>
<p>Minnettarlık:</p> <p>Minnettarlık, bireyin sahip olduğu ve ona verilmiş olan şeylere karşı takdir hissidir.</p>		<p>Güvenilirlik:</p> <p>Birine güvenmenin merkezi unsurlarından biri, onun şeffaflığı ve öngörüsüne itimat etmektir.</p>
<p>Dürüstlük:</p> <p>Gerçeği söyleyen bir lider, genel olarak ve karakter okulu lideri olarak başarmanın temelini atmaktadır.</p>		

2. İlke: İlişkiler (Relationships)

İlişkiler, iyi okulların temeli niteliğindedir ve karakter gelişimi ile sosyal-duygusal gelişimin teşvik edilmesinde oldukça önemlidir. İlişkilerin okulun stratejik bir hedefi olması ve okul süreçlerine, politikalarına ve sisteme entegre edilmesi karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanmasında önemli rol oynamaktadır. İlişkiler, okul içi ve okul dışı olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Okul içi ilişkilerde ele alınan temel hususlar, akran etkileşimi, olumlu ilişkilerin teşvik edilmesi, akran çatışması çözümleri ve sağlıklı iletişim becerilerinin öğretilmesi üzerinedir. Okul dışı ilişkiler ise okulun bağlı bulunduğu bölgedeki toplum üyeleri arasında kurulan olumlu ilişkileri kapsamaktadır. Bu ilişkiler karşılıklı birbirlerini tanımaya ve olumlu etkileşimlere dayanmaktadır. Okul dışı ilişkilere velilerle kurulan pozitif iletişim ve etkileşim de dahil edilmektedir.

3. İlke: İçsel Motivasyon (Intrinsic Motivation)

İçsel motivasyon prensibinde, kişinin karakterinin oluşmasında 'iç'e odaklanılmaktadır. Dışsal ödüller ve övgüler ile oluşturulan motivasyonlarda, kişilerin çevrelerinde kimse olmadığında doğru davranmayı bıraktığı, kişinin erdem sahibi olma konusundaki motivasyonun içsel olması gerektiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin kazandırılması hedeflenen karakter özelliklerini içselleştirebilmeleri için önerilen stratejiler şu şekildedir:

- Davranış Yönetimi: Gelişimsel disiplin yöntemleri kullanılarak istenmeyen davranış durumlarında çocukların eylemlerinden sorumlu olmalarını ve davranışlarının zararları üzerinde düşünmelerini sağlama yaklaşımıdır.
- İndüksiyon-Empati: İndüksiyon, çocuk gelişimi alanında yaygın olarak kullanılan bir uygulama stratejisidir. Temelde, çocuğun davranışını övme veya eleştirme yaklaşımından ziyade değerlendirici mesajlar oluşturmanın bir yoludur.
- Yetenek yerine çabaya övgü: Bu yaklaşım, ödüllendirme veya övme durumunda odak noktasını sonuçların niteliği veya miktarından ziyade çocuğun çabasına yönlendirmektir.
- Yansıtma (özellikle ahlak ve karakter hakkında): Öğrencilerin kendi karakterleri, sosyomoral davranışları ve kimlikleri hakkında düşünmeleri için gerekli zaman, eğilim ve yetkinliklerin sağlanmasını temel almaktadır.

4. İlke: Rol Model (Modeling)

Öğrencilerin okul ortamında karşılaştıkları bireylerin olumlu rol modeller olması veya edebiyat ve tarih gibi alanlarda rol modellerin betimlenmesi ile örneklik sağlanması karakter gelişimi ve sosyal-duygusal yetkinliklerinin gelişmesinde etkili bir uygulamadır.

5. İlke: Güçlendirme (Empowerment)

Güçlendirme, başkalarını derin ve anlamlı bir şekilde dinlemek, onların bakış açılarını, görüşlerini, bilgilerini, ihtiyaçlarını, isteklerini ve düşünce yapılarını dikkate almak ve aynı fikirde olunmaması durumunda dahi başkalarının bakış açlarına saygı duymaktır. Özellikle otoriter okul yapılanmalarında öğrencilerin sesinin duyulması ve anlaşılması için bir dönüşüm gerekmektedir. Güçlendirme noktasında kanıta dayalı olarak belirlenen dört strateji şu şekildedir:

1. Paylaşılan liderlik,
2. Demokratik sınıflar,

3. İş birliği kültürü,
4. Öğrencilere adil ve saygılı davranış.

6. İlke: Gelişimsel Pedagoji (Developmental Pedagogy)

Gelişimsel bakış açısı, bireyin gelişiminin bir sonraki aşamaya ilerlemesinde yardımcı olmayı amaçlayan, diğerlerinin duygularına karşı duyarlı olma ve davranışların ilişkilere olan etkisini anlamlandırmaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bireylerin bakış açılarının kendilerinden (ben) başlayarak topluma (biz) ve nihayetinde toplumun da üzerinde (hepimiz) olacak şekilde genişlemesine odaklanmaktadır.

Gelişimsel pedagojide uygulanması önerilen stratejiler şu şekildedir:

- Doğrudan Öğretim (karakter hakkında öğretim, sosyal-duygusal karakter yetkinliklerinin öğretimi, karakter eğitiminin akademik müfredatın içine dahil edilmesi)
- Gelişme ve büyüme beklentilerine odaklanması,
- Yeni gelişen yetkinlikleri uygulama ve yeni tanınan motivasyonları eyleme geçirme fırsatları sunulması (Hedeflenen yetkinliklerin ve güçlü yönlerin pekiştirilmesi).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, ABD'e karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli olan ilkelerin ve stratejilerin bilimsel dayanaklarla ortaya konulması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

ABD'de, karakter eğitiminin okullarda verilmesinin gerekliliği konusunda genel bir fikir birliği vardır. Günümüzde karakter eğitimi alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların karakter eğitiminin "niçin" verilmesi gerektiğinden ziyade programların etkilerine ve karakter eğitiminin en etkili şekilde "nasıl" verilebileceğine odaklandığı görülmektedir⁵³.

Araştırmalar, karakter eğitiminin kapsamlı bir şekilde planlandığı ve uygulandığı durumlarda işe yaradığını göstermektedir. Bu çerçevede, karakter eğitiminin etkili olabilmesi için birtakım stratejiler belirlenmiştir. Bu stratejilerin uygulandığı okullarda karakter eğitimi programlarının başarılı olduğu ve öğrencilerin bilişsel, duygusal, davranışsal ve akademik gelişimine olumlu kazanımlar sağladığı gözlemlenmiştir. Bu kazanımlara ilave olarak, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanması ile sosyal ve ahlaki bilinç, sosyal davranışlar ve tutumlar, problem çözme becerileri, madde kullanımı, şiddet eğilimi, riskli davranışlarla ilgili tutum, akademik başarı, okula bağlılık, iletişim becerileri gibi birçok alanda iyileşme sağlandığı belirlenmiştir.

Etkili karakter eğitimi için tek ve genel geçer bir reçete olmasa da bazı önemli rehber ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler, başarılı okul uygulamalarına, on yıllar boyunca yapılan araştırmalara ve alanın önde gelen düşünürlerinin ve uygulayıcılarının tecrübelerine dayanarak geliştirilmiştir.

Karakter Eğitimi Ortaklığı ve diğer kuruluşların sunmuş olduğu etkili prensipler değerlendirildiğinde, karakter eğitiminin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, toplumdaki tüm paydaşlarla iş birliği içinde olunması, okul içinde ve dışında geniş bir etki alanı oluşturulması, uygulayıcıların bilinçlendirilmesi ve gerekli eğitimlerinin sağlanması, kullanılan yöntemlerin çeşitlendirilmesi ve olumlu bir okul ikliminin oluşturulması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

⁵³ Christine Bennett, "Genres of research in multicultural education." *Review of educational research* 71/2 (2001), 217.

PRIMED ilkeleri ile daha çok güncel araştırmalara odaklanılmış olduğu ve günümüzde uygulanan karakter uygulamalarının problemlerinin tespit edilip bu doğrultuda önerilerde bulunduğu görülmüştür. Bu ilkelerle, karakter eğitiminin sadece duvarlara asılan posterlerde veya ders kitaplarında bulunan ancak öğrenciler tarafından içselleştirilemeyen bilgilerden ibaret olmamasının hedeflendiği ortaya konmuştur. Genel olarak, PRIMED ilkeleri ile, uygulamaların bilimsel verilere dayanması, okullarda karakter eğitiminin öncelikli olarak ele alınması, okul yönetimi tarafından bu uygulamalar için kaynak sağlanması, okul kültürünün oluşturulması ve en önemlisi öğrencilerin değerleri, erdemleri ve karakter özelliklerini içselleştirmeleri gerektiği üzerinde durulduğu görülmektedir.

Bilimsel temele dayandırılmış metotların, yöntemlerin ve uygulama standartlarının ülkemizde de verilecek olan karakter eğitiminde uygulanabilmesi mümkündür. Her ülkenin dinamikleri, ahlaki yapısı ve kültürel yapısı farklı olmakla birlikte uygulanacak eğitim metotları benzer olabilmektedir. Her toplumun hedef ve ihtiyaçlarına uyacak şekilde farklı özellikte karakter eğitimi uygulamaları ortaya konulması mümkündür. ABD’de uygulanmakta olan karakter eğitimi programlarının evrensel değerleri içeriyor olması programların diğer ülkeler tarafından da benimsenmesini kolaylaştırmaktadır.

Çalışmada ele alınan stratejiler ve değerlendirmeler doğrultusunda ülkemizde karakter eğitiminin etkili olarak ortaya konulabilmesi için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Ülkemizde, toplumun ve öğrencilerin özel durumları, ihtiyaçları ve hedefleri göz önünde bulundurularak kapsamlı bir karakter eğitimi projesi başlatılabilir. Bu proje, okul müfredatında söz sahibi olan tüm paydaşların, toplumun farklı kesimlerinden temsilcilerin ve velilerin sürece dahil edilmesini içerebilir. Her toplum kesimine uygun farklı karakter eğitimi programları sunulabilir. ABD’de olduğu gibi, her okul veya okul bölgesi, bölgenin, eğitimcilerin ve öğrencilerin talep ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurularak ihtiyaca yönelik bir program tercih edilebilir.

Karakter eğitimi programlarının oluşturulmasında, belirlenmesinde ve uygulanmasında kanıta dayalı uygulamalar tercih edilmeli, kanıta dayalı stratejiler geliştirilmeli ve süreç sürekli olarak ölçme ve değerlendirmeyle desteklenmelidir.

Ülkemizde, özel uygulamalar dışında değerler genellikle didaktik ve doğrudan anlatım yöntemiyle aktarılmaktadır, ancak öğrencilerin karakter özelliklerini içselleştirebilmeleri için daha etkili ve kapsamlı bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Öğrencilerin bilişsel, sosyal-duygusal ve davranışsal gelişimlerini desteklemek için çeşitli öğretim yöntemleri kullanılmalıdır. Bu kapsamda, müfredatın tüm gelişim alanlarına hitap edecek şekilde çeşitlendirilmesi ve etkili yöntemlerle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Oyunla öğrenme, problem çözme, tartışma, beyin fırtınası, hizmet öğretimi, drama, akran iletişimi ve iş birlikçi öğrenme gibi yöntemlerle öğrencilerin derse aktif katılımı teşvik edilmelidir.

Okullarda bütüncül bir karakter eğitimi yaklaşımı benimsenmelidir. Okul iklimi oluşturma noktasında karakter eğitiminin okuldaki tüm derslere entegrasyonu sağlanmalı ve benimsenecek karakter eğitimi programının okulun tüm atmosferine etki etmesi sağlanmalıdır.

Karakter eğitiminin etkili olabilmesi için öncelikle liderlik seviyesinde bir değişim gerekmektedir. Okul yöneticileri ve öğretmenler kazandırılması hedeflenen karakter özelliklerini öncelikli olarak kendi hayatlarında etkin bir şekilde uygular hale gelmelidirler. Bu süreç, karakter eğitimi uygulayıcılarının kendilerini geliştirmelerini, müfredatı karakter eğitimine uygun hale getirmelerini ve okul atmosferini ve personeli karakter eğitimine hazırlamalarını da içermektedir.

Sürecin son aşaması, öğrencilere karakter eğitiminin aktarılmasıdır. Bu adımların tersine olması durumunda, karakter eğitiminde istenilen sonuçlara ulaşmanın zor olacağı ortaya konmuştur.

Okulda görev alacak tüm personel eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Tüm personelin, kendilerinin aynı zamanda öğrenciler için birer rol model olduklarının farkında olmaları sağlanmalıdır.

Karakter eğitiminin başarısı, kararlılıkla ve sadakatle uygulanmasına bağlanmıştır. Bu bağlamda, okul yöneticileri ve program uygulayıcıları karakter eğitimine olan ilgi, öncelik ve bilgi düzeylerini artırmalı ve samimi bir çaba göstermelidir.

Çalışmalarda karakter eğitimi, birikimli bir süreç olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla, sloganlar, posterler veya kısa etkinliklere anında çözüm beklentisiyle yer verilmesinin gerçekçi olmadığı saptanmıştır. Çünkü karakterde gerçek değişimler zaman almakta ve bir anda meydana gelmemektedir. Bu doğrultuda, gerçekçi dönüşümler için istikrarlı bir çaba gösterilmelidir. Etkili bir karakter eğitimi için öncelikle kararlılık gösterilmeli, uzun vadeli planlar yapılmalı, saygıya dayalı ilişkileri teşvik eden bir okul kültürü oluşturulmalı ve daha fazla fon, zaman ve kaynak ayrılmalıdır.

Aileler sürece dahil edilmeli, bilinçlendirilmeli ve aile ve öğrenci iş birliğini sağlayacak projeler yürütülmelidir. Ailelerin okulda daha aktif olmaları için imkanlar sunulmalı ve düzenlenecek karakter eğitimi etkinlik ve projelerine katılımları sağlanmalıdır.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman/Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul ederler/The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Yazar Katkıları/Author Contributions: Çalışmanın Tasarlanması / Conceiving the Study: M.Erol (%70), Ş.Keyifli (%30) Veri toplanması / Data collection: M.Erol (%70), Ş.Keyifli (%30) Veri Analizi / Data Analysis: M.Erol (%70), Ş.Keyifli (%30) Makalenin Yazımı / Writing up: M.Erol (%70), Ş.Keyifli (%30) Makale Gönderimi ve Revizyonu / Submission and Revision: M.Erol (%70), Ş.Keyifli (%30).

Çıkar Çatışması/Competing Interests: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler / The authors declare that have no competing interests.

Kaynakça

Akbaş, Oktay. "Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış." *Değerler eğitimi dergisi* 6.16 (2008): 9-27.

Battistich, Victor. "Effects of a school-based program to enhance prosocial development on children's peer relations and social adjustment." *Journal of Character Education* 1.1 (2005): 1.

Bennett, Christine. "Genres of research in multicultural education." *Review of educational research* 71.2 (2001): 171-217.

- Benninga, Jacques S.- Edward A. Wynne. "Keeping in character: A time-tested solution." *The Phi Delta Kappan* 79.6 (1998): 439-448.
- Benninga, J. S., Berkowitz, M. W., Kuehn, P., Smith, K. *Character and Academics: What Good Schools Do*. Phi Delta Kappan, 87(6), 2006.
- Berkowitz, Marvin W.-Melinda C. Bier. *What works in character education: A research-driven guide for educators*. Washington, DC: Character Education Partnership, 2005.
- Berkowitz, Marvin W.-Merle Schwartz. "Character education." *Children's needs III: Development, prevention, and intervention*, 2006, 15-27.
- Berkowitz, Marvin W. vd. *Educating for positive youth development. Handbook of moral development*. Psychology Press, 2006. 701-720.
- Berkowitz, Marvin W. - Mary Anne Hoppe. *Character education and gifted children*. High Ability Studies, 20(2), 2009, 131-142.
- Berkowitz, Marwin W. *PRIMED for character education: Six design principles for school improvement*. Florida: CRC Press, 2021.
- Berkowitz, Marvin W. "Implementing and assessing evidence-based character education." *Journal of Education* 202.2 (2022), 191-197.
- CASEL. Erişim 20 Ekim 2023, <https://casel.org/>
- Character.org, Erişim 10 Ekim 2023. <https://character.org/>
- Clement, Sarah-Richard Bollinger. "Accelerating progress: A new era of research on character development." *Journal of Youth and Adolescence* 46 (2017), 1240-1245.
- Chowdhury, I. A. "Issue of Quality in Qualitative Research: An Overview". *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences* 8/1 (2015), 142-162.
- Corbin, J., Strauss, A. *Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 3rd ed. 2008.
- Creswell, John W., and Abbas Tashakkori. "Differing perspectives on mixed methods research." *Journal of mixed methods research* 1/4 (2007): 303-308.
- Davidson, Lelon-Laura C. Stokes. *Educators' Perceptions of Character Education*, Sage, 2001.
- Ekşi, Halil. "Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1/1 (2003), 79-96.
- Howard, Robert W. - Marwin W. Berkowitz, Esther F. Schaeffer. "Politics of Character Education". *Educational Policy* 18/1 (2004), 188-215.
- Hough, David L. "Characteristics Of Effective Professional Development: An Examination Of The Developmental Designs Character Education Classroom Management Approach in Middle Grades Schools".
- Kohn, Alfie. "What to Look for in a Classroom". *Educational Leadership* 54/1 (1996), 54-55.
- Lickona, Thomas. "Character Education: Does Character Education Make a Difference?". Cortland, NY: Center for the 4th and 5th Rs, 1991.
- Lickona, Thomas. "The Return of Character Education", *Educational Leadership* 51/ 3 (1993), 6-11.
- Lickona, Thomas. "The Teacher's Role in Character Education", *Journal of Education* 179/2 (1997), 63-80.

- McClellan, Bernard E., *Moral Education in America: Schools and the Shaping of Character from Colonial Times to the Present*. Teachers College Press, 1999.
- National School Climate Center, Erişim 27 Ekim 2023, <https://schoolclimate.org/>
- Nucci, Larry P. *Education in the Moral Domain*. Cambridge University Press, 2001.
- Nucci, Larry-Darcia Narvaez, *What Works in Character Education: What Is Known and What Needs to Be Known*. Routledge: Handbook of Moral and Character Education, 1999, 430-447.
- Paget, Kathleen and Claudia Blume. *Study Links Improvements in Student Behavior, Academic Performance to Character Education*, 2000.
- Power, Clark vd., *Lawrence Kohlberg's Approach to Moral Education*. New York: Columbia University Press, 1989.
- Ryan, Kevin-Karen E. Bohlin. *Building Character in Schools: Practical Ways to Bring Moral Instruction to Life*. Jossey-Bass Inc., Publishers, 1999.
- Schaps, Eric vd. *School as a Caring Community: A Key to Character Education*. Chicago: University of Chicago Press, 1997.
- Shields, David L. "Character as the Aim of Education". *Phi Delta Kappan* 92/ 8 (2011).
- Sojourner, Russell J. *The Rebirth and Retooling of Character Education in America*. Character Education Partnership: Leading a National Call to Character, 2012.
- Tay, Bayram - Kadir Yıldırım. "Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice* 9/3 (Yaz 2009), 1499-1542.
- Trainer, Francis E. "A Critical Analysis of Kohlberg's Contributions to the Study of Moral Thought". *Journal of Theory in Social Behavior*, 1977.
- Wynne, Edward A. "For-Character Education". *Teachers College Record* 98/6 (1999), 63-76.
- Yılmaz, Faruk. "Karakter Eğitimi ve Karakter Eğitimi Programları". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 12/ 1 (2021), 234-257.